

12. **Лотман Ю. М.** Феномен культури / Ю. М. Лотман // Труды по знаковым системам : В 18 т. – Тарту: ТГУ, 1978. – Т. 10.
13. **Лотман Ю. М.** О семиотическом механизме культуры / Ю. М. Лотман, Б. А. Успенский // Труды по знаковым системам : В 18 т. – Тарту: ТГУ, 1972. – Т. 5.
14. **Топоров В. Н.** Петербург и петербургский текст русской культуры / В. Н. Топоров / Труды по знаковым системам : В 18 т. – Тарту: ТГУ, 1984. – Т. 18. – С. 4–29.

Надійшла до редколегії 24.01.2012 р.

УДК 001(091)

Я. В. Андруцька

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

«СЛОВО ПРО ЗАКОН І БЛАГОДАТЬ» МИТРОПОЛИТА ІЛАРІОНА ЯК УОСОБЛЕННЯ ІСТОРИЧНОГО БУТТЯ ЛЮДСТВА

Проаналізовано твір митрополита Іларіона Київського «Слово про закон і благодать» як втілення світоглядного розуміння історії людства через призму християнства.
Ключові слова: благо, закон, християнство, Бог, душа.

Проанализировано произведение митрополита Иллариона Киевского «Слово о законе и благодати» как воплощение мировоззренческого понимания истории человечества сквозь призму христианства.

Ключевые слова: благо, закон, христианство, Бог, душа.

The article analyzes the work of Metropolitan Hillarie of Kiev «Sermon on Law and Grace» as the embodiment of the philosophical understanding of human history through the prism of Christianity.

Keywords: welfare, law, Christianity, God, soul.

Актуальність теми. Запровадження християнства на Русі сприяло зміцненню державності, поширенню писемності, створенню визначних пам'яток літератури. Під його впливом розвивалися живопис, кам'яна архітектура, музичне мистецтво, розширювалися і зміцнювалися культурні зв'язки Русі з Візантією, Болгарією, країнами Західної Європи. Разом з християнством на східнослов'янських землях були запроваджені церковний візантійський календар, культ «чудотворних» ікон, культ святих. Християнство внесло суттєві зміни у світогляд певних людей. Якщо в основі політеїстичних релігійних вірувань стародавніх слов'ян містився страх перед стихійними силами природи, ворожими і панівними, то християнство плекало надію на порятунок, почуття захоплення навколишнім світом. Коли християнство стало державною релігією Київської Русі, виникла потреба ознайомити віруючих з Біблією, життями святих, проповідями, а також з історією християнства та його світоглядом. Першим кроком на шляху створення давньоруської літератури було перенесення з Візантії та Болгарії культової літератури. Але важливі політичні й історичні проблеми висвітлювалися у творах оригінальної руської літератури, що ґрунтувалася на досвіді усної дохристиянської культури. Специфіка релігійного змісту, можливості доступу до досягнень світової культури сприяли тому, що першими руськими письменниками були переважно священнослужителі: київський митрополит Іларіон, митрополит Климент Смолятич, монах-літописець Нестор, єпископи Кирило Турівський та Лука Жидята, дяк Григорій, ігумен Печерського монастиря Феодосій, ігумен Сильвестр та ін. Основним джерелом викладу філософських соціальних і морально-етичних проблем на Русі була Біблія, зокрема Новий Заповіт.

Перед Богом всі люди рівні, всі народи покликані Благодаттю до спасіння, тільки одні скоріше, а інші – пізніше. Іларіон вважав, що «Старий Заповіт» – це Закон, що суперечить «Новому Заповіту», тобто Благодаті. Такий закон розділяє народи, підвищуючи одні і принижуючи інші, засвідчуючи тим самим рабське становище людства. Закон був притаманний «юдеям». Іларіон вважав, що Бог є творцем не лише поодиноких людей, а цілих народів, тому кожен християнин несе відповідальність не тільки за власні вчинки, а й за вчинки всього народу [1, с. 56–58]. Митрополит Іларіон поставив перед собою складне історико-філософське завдання – довести ідею рівності всіх народів, підвести читачів до ідеї включення давньоруського народу у всесвітню історію, показати, що руська земля «славиться в усіх чотирьох кінцях Землі». Як церковний діяч, митрополит Іларіон, безумовно, на перше місце ставить «божественну мудрість». Він визнає за законом його позитивну роль, у тому числі й виховальну, хоча й ставить до нього в цілому негативну. Для нього закон – це лише етап переходу до благодаті. Етап цей необов'язковий для кожного окремого народу, оскільки до благодаті переходять народи, які не знали закону. Від благодаттю він розуміє щось на зразок амністії, яку Бог дає всім людям незалежно від якихось обставин, а також як можливість кожному прилучитися до Бога, стати Божим. Той, хто приймає благодать, стає сином Божим і починає жити новим життям. Нове життя відбувається в Святому Дусі, яким проймається людина, що створює можливість для саморегуляції поведінки людини. Можливість саморегуляції, у свою чергу, уможлиблює відхід від закону як від зовнішньої регуляції. Подолання закону і сприйняття благодаті означає, за Іларіоном, набуття духовної свободи. Це розуміння понять «закон» і «благодать», їх морального змісту вплинуло на зміст національної ідеї, представлені Іларіоном. Іларіон вважає, що з приходом благодаті Божої історична роль євреїв закінчується й її починають грати інші народи, серед яких і Русь. Ці народи незалежні, діяльні, рівні в благодаті. Така позиція допомагала Іларіону Київському в тогочасній ситуації відстоювати суверенітет Русі, вселяла оптимізм відносно її долі.

Висновки. Філософська думка Київської Русі як живе історичне явище мала свій образ, свій духовний досвід, відтворювала дух своєї епохи. У ній можна виділити такі принципи, ідеї й особливості:

- загальна спрямованість на вирішення актуальних питань суспільного буття;
- обґрунтування духовно-практичної форми освоєння світу;
- увага до проблем людини, пізнання, смисложиттєвої проблематики;
- вірність і дотримання канонів і традицій православної віри;
- у сфері соціальних і моральних стосунків переважання загальнолюдських ідеалів добра і краси, мужності, вірності, чесності, щирості, простоти [2, с. 20 – 27].

Мабуть, вперше ствердження величі та єдності «землі Руської» знайшло свій прояв у «Слові про закон і благодать» Іларіона.

Перспективи. Дана стаття у подальшому послужить теоретичним підґрунтям для дослідження української філософської думки.

Бібліографічні посилання

1. Давньоруські любомудри / В. Горський, О. Вдовина, Ю. Завгородній, О. Киричок. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 304 с.
2. **Замалеєв А. Ф.** Мыслители Киевской Руси / А. Ф. Замалеєв, В. А. Зоц. – К.: Вища школа, 1981. – 159 с.
3. **Іларіон Київський.** Слово про закон і благодать / Іларіон Київський // Філософська думка. – 1988. – № 4. – С. 89–101.
4. **Сирцова О.** Апокрифічна апокаліптика: Філософська екзегеза і текстологія / О. Сирцова. – К., 2000.

Надійшла до редколегії 09.01.2012 р.

УДК 140.8+316.6